

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Tonghaarmuts (*Orthotrichum rogeri*) H1387

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994).

2. Kenschets

Beschrijving: Tonghaarmuts is een bladmos uit de familie *Orthotrichaceae*. Tonghaarmuts behoort tot de kleinere soorten haarmutsen (hoogte circa 1 cm). Deze soort groeit in kleine polletjes op de schors van bomen. In het veld valt de soort in vochtige toestand vooral op door de smalle, tongvormige, vaak hakig teruggekromde bladeren, met een afgeronde of stompe top. In droge toestand zijn de bladeren zwak gekruld. Tonghaarmuts vertoont in Nederland nomadisch gedrag: de planten leven slechts enkele jaren op een bepaalde plek maar produceren in de tussentijd wel veel sporen die elders weer tot vestiging kunnen leiden.

Relatief belang binnen Europa: zeer groot

De populaties in Nederland zijn voorzover bekend de enige populaties van deze soort in de Atlantische biogeografische regio. De Nederlandse populaties bevinden zich aan de noordwestrand van het verspreidingsgebied in Europa, maar het aantal vondsten in ons land is relatief groot.

3. Ecologische vereisten

Standplaats: Tonghaarmuts groeit in kleine polletjes op rijke schors van bomen op luchtvochtige plekken. De groeiplaatsen zijn vooral horizontale takken en schuine boomstammen op plekken waar zich nog geen grote matten van slaapmossen hebben ontwikkeld. Tonghaarmuts komt vooral voor aan de noord- en oostrand van bos in de zogenoemde 'open schaduw'. Dat zijn plaatsen waar veel licht op valt, maar dit is geen of nauwelijks direct zonlicht. Op die plaatsen vindt geen snelle uitdroging plaats, dit in tegenstelling tot op plaatsen met vol zonlicht. Een microklimaat dat vergelijkbaar is met het klimaat op de open schaduw plekken komt ook voor in de jonge bosaanplant waar de Tonghaarmuts soms gevonden is. De soort komt in Nederland het meeste voor in jonge wilgenbossen langs de rivieren. Tonghaarmuts is gevonden op schietwilg, katwilg, populier, vlier en zomereik.

4. Huidig voorkomen

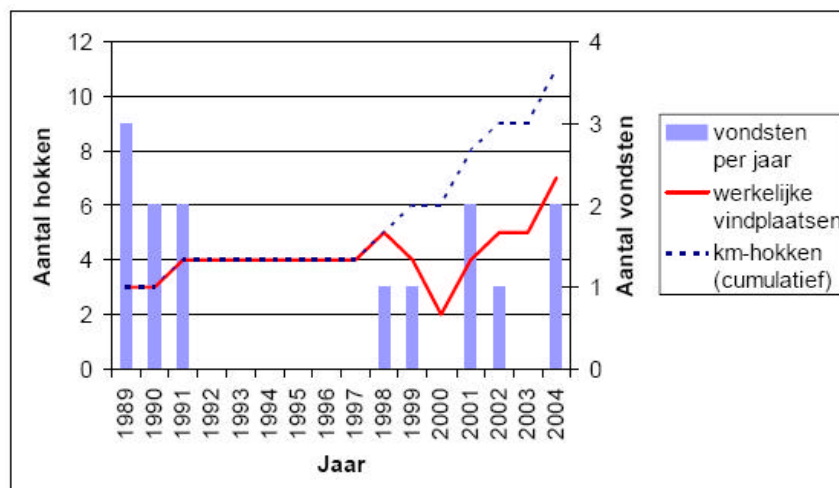
De Tonghaarmuts werd in 1989 voor het eerst gevonden in ons land. Nu zijn er veertien vondsten bekend, de meesten in jong wilgenbos langs de grote rivieren (Biesbosch, Arnhem), langs beken (Deurne) en in jonge aanplanten van zomereik (Montferland, Oudehorne). Individuele planten zijn in verband met hun korte levensduur en de snelle successie in deze milieutypen zelden terug te vinden op dezelfde plaats.

Verspreidingskaart Tonghaarmuts

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De Tonghaarmuts lijkt zich in Nederland uit te breiden.

Figuur 5. De ontwikkeling in het aantal vondsten van Tonghaarmuts (staafdiagram), het aantal km-hokken waarin de soort ooit gevonden is sinds de eerste vondst in 1989 (- - -) en het aantal km-hokken waarin de soort voorkomt bij een geschatte levensduur van tien jaar per nieuw ontdekte populatie (-). Bron: BLWG Databank Mossen, © BLWG.

Recente ontwikkelingen: De Tonghaarmuts is pas in 1989 in Nederland ontdekt.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: onbekend

De soort werd in 1989 in de Biesbosch voor het eerst gevonden en in de jaren daarna ook op andere plaatsen in hetzelfde gebied. In de periode 1992-1997 zijn geen nieuwe vondsten gedaan. De afgelopen zes jaar is de soort opnieuw diverse malen in de Biesbosch gevonden. De soort heeft zich echter ook uitgebreid naar andere delen van het land (zie verspreidingskaart), met een zwaartepunt in het rivierengebied.

Tot in 2004 lag het aantal vindplaatsen jaarlijks op of onder het gewenste referentieniveau van 5.

Beoordelingsaspect populatie: onbekend

De trend in dichtheden is voor de Tonghaarmuts niet goed te geven. Daarom wordt het aantal 1x1 km-hokken als maat voor de populatie gebruikt. Ook daarover is echter niet voldoende bekend.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Het huidige leefgebied bestaat meestal uit jonge (wilgen)bossen waar door successie en verzuring van de schors de vestigingskansen langzaam afnemen. Voor duurzame populaties is een gevarieerde bosstructuur en aanwezigheid van nieuwe jonge bomen noodzakelijk. De wilgenbossen van de Biesbosch, op dit moment het gebied met de grootste bijdrage, zijn echter aan het verouderen en zijn nogal uniform.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

Door grootschalige veroudering van wilgenbossen in de Biesbosch is het voortbestaan van de Tonghaarmuts hier onzeker. Maar naar verwachting zullen in andere delen van Nederland zoveel wilgenbossen ontstaan, dat de toekomst van de Tonghaarmuts in de komende decennia verzekerd is.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling:

- **natuurlijk verspreidingsgebied:** 5 10x10 km-hokken

- **populatie:** 5 locaties

Oordeel: matig ongunstig

Staat van instandhouding			
Aspect	1994	2004	2007
Verspreiding	?	matig ongunstig	?
Populatie	?	matig ongunstig	?
Leefgebied	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomst-perspectief	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling Svl	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig

6. Bronnen

- BLWG, 2007. Voorlopige verspreidingsatlas van de Nederlandse mossen. Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de KNNV.

- Pluijm, A. van der, 2003. Determinatiesleutel en veldnotities voor de soorten van het geslacht *Orthotrichum* Hedw. in Nederland en België. *Buxbaumiella* 65: 35-52.
- Pluijm, A. van der, 2008. Tonghaarmuts *Orthotrichum rogeri* Brid. In: V.J. Kalkman (red.). Soorten van het leefgebiedenbeleid: 93-96. EIS-Nederland, Leiden.
- Siebel, H. & H. During, 2006. Beknopte mosflora van Nederland en België. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Sparrius, L.B., M.J. van Tweel & A. van der Pluijm, 2004. Inhaalslag verspreidingsonderzoek, de mossen van de Habitatrichtlijn: Geel schorpioenmos en Tonghaarmuts 2004. BLWG rapport 2004.07. BLWG, Gouda.